

Odrůdová skladba našich broskvoňových výsadeb

Broskvoň patří k ovocným druhům, jejichž pěstování v našich nejteplejších oblastech doznalo největšího rozmachu v posledních padesáti letech, přičemž největší výměry bylo dosaženo v roce 1992, kdy přesáhla dva tisíce hektarů. Od tohoto roku výměra plodných sadů broskvoň rychle klesala a v současnosti se pohybuje na hodnotách kolem 1200 ha.

Poklesu plodných sadů odpovídá i věková struktura výsadeb, kdy přes 60 % je zařazeno do sadů s poklesem plodnosti, 30 % do plně plodnosti a pouze zbytek tvoří mladé výsadby a výsadby na začátku plodnosti. Přitom spotřeba tohoto ovoce stoupá a jestliže začátkem devadesátých let se pohybovala na hodnotách kolem 1,5 kg/osoba/rok, v současnosti je to již přes 3,5 kg. Jednoduchými početními úkony tak dospějeme k poznání, že většinu tohoto množství je nutno dovážet ze zahraničí, ačkoliv by bylo možno je z větší části vypěstovat i u nás. Neustále se zvyšující přepravní náklady, sblížení dotačních politik ve starých a nových členských zemích EU a v neposlední řadě i celosvětový vývoj na potravinářském trhu, kdy i obyvatelstvo v třetích zemích má snahu změnit své stravovací návyky, otevírají poměrně značný prostor pro realizaci nových výsadeb, popřípadě obnovu starých sadů. Vzniká zde však otázka výběru vhodné odrůdy, popřípadě skupiny odrůd, které jsou vhodné pro naše stanoviště a současně jsou v souladu s výsledky moderního šlechtění u nás i v zahraničí. Na Ústavu ovocnictví Zahradnické fakulty MZLU v Lednici probíhá již několik let výzkumný úkol zaměřený na ověření vhodnosti vybraných odrůd do našich půdních a klimatických podmínek. Následující řádky se pokusí přispět k orientaci ve velmi rozsáhlém, navíc stále obměňovaném sortimentu broskvoň.

Skupina vinohradnických semenáčů

Kdysi jediné broskve pěstované vesnickým obyvatelstvem na jižní Moravě. Archeologie klade jejich známost v regionu do doby velkomoravských sídlišť,

tedy do 8. – 10. století, rakouské výzkumy dokládají nálezy pecek v Linci do 1. století našeho letopočtu.

Odolné, nenáročné, mrazuvzdorné populace převážně bělomasých, rychle měkcnoucích, pozdě zrajících typů. Žlutomasé, kvalitnější, jsou náchylnější ke kadeřavosti, ale pouze v letech se silným tlakem.

Řezem se velikost plodů výrazně zvětšuje do střední velikosti (třídění A). Velmi aromatické, plstnaté, snadno loupateľné plody se musí podtrhnout, jinak měknou a padají. Nejsou zcela bez významu pro drobné pěstitele. Na kompoty, dřeně, popř. kvalitní pálenky lze využít podnožové kultivary českého šlechtění, bělomasé BVA4, žlutomasé BVA 1,2,3.

Možnost využití odolnosti proti mrazu podnože Siberian (Lesiberian) je bohužel na druhé straně potlačena její vysokou náchylností ke kadeřavosti.

Skupina „historických“ (rustikálních) odrůd

U nás jsou to většinou bělomasé odrůdy s větším obsahem kyselin, také rychleji přezrávají, ale později zrající odrůdy (konec srpna, září) na stromě zrají postupně a dobu sklizně pro přímý konzum prodlužují. Celá řada těchto odrůd je v Evropě známá několik století (Královna zahrad, Mignon a další), mnohé z nich se udržují v zahradách a jejich název neznáme. Zařadit sem můžeme zajímavou odrůdu 'Přeštická', semenáče některých odrůd jako je 'Kernacher vom Vorgebirge', přemnožovanou generativně, odrůdu 'Marta' a další.

Byly vytlačeny nástupem amerických odrůd s pevnější dužinou ('J. H. Hale', 'Elberta', 'South Haven', 'Greensborough'), což nebylo vždy opod-

statně, protože se nedoceníla jejich polní tolerance ke kadeřavosti, ve stupni známé bělomasé, rané odrůdy 'Amsdenova'. Řada semenáčů těchto odrůd si zachovává své vlastnosti (apogamie), a tak se ve starší pomologické literatuře můžeme setkat i s řadou českých šlechtění ('Kreuzwieserova'), které známe nyní jen podle jména. Původ těchto odrůd lze hledat v klášterních a šlechtických zahradách, odkud se šířily do okolí. Pro drobné pěstitele, preferující zdravotní hlediska ovoce, může i v době celoročního zásobení trhu broskvemi tato skupina znovu nabýt na významu.

Z nových odrůd by bylo vhodné doplnit sortiment bělomasých o francouzskou 'Benedicte', červenolistý 'Negus' (Rumunsko), ranou čínskou odrůdu 'Zao Mei'. Dobrá odrůda s pěkným vzhledem je i 'Red Robin', ač kalifornská, s červenou dužinou, otužilá, se sníženými nároky na ochranu proti chorobám.

Žlutomasé odrůdy „klasické“

Stále ještě převažují v našem sortimentu. Pronikaly k nám přibližně od začátku 20. století z Ameriky. Bohužel, úzký genový základ části odrůd z potomstva odrůdy 'Elberta' přinesl do našich výsadeb nízkou mrazuodolnost květních pupenů a citlivost na kadeřavost. Situaci zachraňují michiganská šlechtě-

ní, z nichž pro okrajové podmínky je stále dobrou odrůdou 'South Haven' a zejména jeho potomstvo, prezentované příkladně odrůdami 'Sunhaven', 'Redhaven' a 'Cresthaven'. Oproti předcházející bělomasé skupině mají tyto odrůdy o něco pevnější dužinu a chuťové vlastnosti, na které si konzument zvykl. Pro velkovýrobu ztrácí na významu (krátká „shelf live“ perioda, postupné dozrávání a špatný odhad sklizňové zralosti nezpracovanými česáči). Pozdější, zejména americká šlechtění podobného typu jsou často plodnější, ale neprosadí se vzhledem k tomu, že trpí někdy zahnědávajícími otlaký během dopravy, v nových velkovýrobních výsadbách.

Dobrymi odrůdami jsou 'Fayette', 'Conteder', 'Sunbrite', 'Flameprince'. Nesmíme zapomenout ani na odrůdy Gustava Čejky 'Fenix' a 'Flamingo', italskou 'Maria' 'Marta' a rumunskou odrůdu 'Viktoria'. Pozdní odrůdu 'Flamenprince' následuje ve zralosti odrůda 'Lucia' z Francie. Stále jsou spolehlivými odrůdami mimo 'Redhaven', 'Cresthaven' i 'Favorit', 'Moretini III' a 'Envoy'. 'Sunhaven' rychle měkne a 'B. J. Elberta' v některých letech zklame.

Novější odrůdy, které zahrnuje tento přehled, osvědčily po několika lety svojí jistou sklizeň v naší kukuřičné oblasti. Pro tržní pěstování v budoucnu se však patrně neosvědčí, vzhledem k měkkosti dužiny, a to i přes jejich snad lepší chuťové vlastnosti.

Odrůda 'Miss Italia' patří k pozdějším, třídění je většinou A

Francouzská bělomasá odrůda 'Benedicte' je vhodným doplněním sortimentu

Nektarinku 'Max' lze zařadit k nadějným odrůdám

'Orion' je jedna z nektarinek, kterou můžeme použít při výsadbě

Moderní odrůdy

Americká tržní produkce průmyslově vyřešila některé nedostatky odrůd, jako je plstnatá slupka jejím kartáčováním, rychlé dozrávání včasnejší sklizní a zchlazením. To je však na úkor chuťových vlastností.

Rozsáhlá šlechtitelská práce šlechtitelských stanic USDA a univerzit však přinesla do sortimentu nové kvality, lepší barevnost, jemně pýřitou slupku, pevnější dužninu, delší „shelf life“ periodu. Jedním z nejúspěšnějších byl soukromý šlechtitel Floyd Zaiger a jeho firma. Zaigerovy odrůdy ať bělomasé či žlutomasé jsou páteří sortimentu i v Evropě. Významně obohatil podobnými odrůdami odrůdovou skladbu i francouzští a italscí šlechtitelé (R. Monteux-Caillet, A. Maillard, J. R. Escante, A. Liverani, E. Bellini, V. Ossani, a další). Pěstitelé u nás mají možnost si vybrat odrůdy schopné delšího transportu, přitažlivé vzhledem od nejranějších po pozdní. Ty velmi rané jsou u nás pod tlakem větších plodů odrůd střední doby zrání z dovozu, takže i kvalitní odrůdy typu 'Maycrest' nebo 'Rich May' se v našich výsadbách neuplatní. Dobrou odrůdou doby zrání 'Favorit' a 'Morettini III' jsou 'Spring Lady', 'Springbelle' a novější 'Ruby Prince'. Typickými představiteli nových odrůd jsou odrůdy 'Royal Gem', 'Rubirich' a 'Royal Glory', které jsou i pro prodejce atraktivní. Můžeme k nim připočítat spolehlivou, leč o něco pozdnější 'Miss Italia', a to i přesto, že převažující třídění je velikost A. Zeze se spolehnout i na odrůdu 'Diamond Princess' a dále na úrodnou pozdní odrůdu 'Symphonie'.

Dobré zkušenosti jsou i s poněkud ranější 'Elegant Lady'.

Výčet odrůd není obsáhlý, jsou to však odrůdy, které by měly být páteří sortimentu našich produkčních sadů v dohledné době, schopné zajistit konkurenceschopnost tuzemské produkce ve vztahu k dovozu. Nelze zapomenat, že jejich chuťové vlastnosti se rozvíjejí až po utržení a pěkné vybarvení plodu není zárukou konzumní zralosti, ale zralosti sklizňové.

Tuzemská produkce zaručuje i u těchto kvalitativně odlišných odrůd velmi dobré chuťové vlastnosti lepším načasováním sklizně a dobrou uchovatelností plodů při prodeji při nižší spotřebě pesticidních látek.

Moderní bělomasé broskve

Jsou sladké, pevné, pěkně vybarvené, přitahují vzhledem stejně jako Jašíkova odrůda 'Krasava'. Na rozdíl od ní však nejsou tak náchylné na otlaky. Dobrou odrůdou je již zmíněná odrůda 'Benedicte', vzhledově upoutá v každé konkurenci odrůda 'Fidelia', ostatní 'Mannon', 'Golo' jsou výnosově méně jisté. Výše uvedeně odrůdy neustupují žlutomasým broskvím a jsou zpestřením tuzemské nabídky.

Žlutomasé nektarinky

Je zapotřebí zapomenout na staré, historické nektarinky. Všechny byly zastíněny novou kvalitou, kterou ve

své řadě NECTARED prezentoval šlechtitel prof. Frederick Hough. Vítězily většinou celočervenou krycí barvou plodu a lepší chutí s větším obsahem cukru. Odrůda 'Nectarad 4', kanadská 'Harko' a později i 'Stark Red Gold' či 'Fantasia' přinesly do našich zahrad novou kvalitu. Produktivně jsou nektarinky dosti citlivé na správnou ochranu i podnož. Řada z nich plodí hojně, plody jsou však drobné, což u velmi raných odrůd nemusí být vždy limitující. Dobrou odrůdou je 'Early Star', 'Super Crimson' a 'Crimson Gold'. Další odrůdy nektarinek, které uplatníme ve výsadbách jsou 'Nectaross', 'Venus', 'Flavor Top', 'Orion'. Další nadějně odrůdy jako 'Max' a jiné jsou ověřovány.

Bělomasé nektarinky

Podobně jako pravé bělomasé broskve mají často vyšší obsah cukru v plodech. I když jejich podíl na produkci nemusí být zanedbatelný, konzument musí nejdříve ocenit jejich chuťové vlastnosti.

Dobrou odrůdou je 'Superqueen' (Caldesi 2000), odrůda 'Rui Quanq No 3' a nová italská odrůda 'Neve', snad i odrůda 'Snowqueen'. Další odrůdy by měly být ověřeny v předstihu s ohledem na možný posun zájmu konzumenta o nové bělomasé nektarinky a broskve vzhledem k jejich chuťovým přednostem.

Doplnění sortimentu

Tvrdky (klingy) – klingem v našem pojetí je odrůda 'Catherine' (NJC 83), která je jednou z nejtožilejších žlutomasých odrůd, osvědčenou a kvalitní. Další klingy se u nás tou měrou neosvědčily (NJC 102, NJC 97 atd.). Snad některé z ověřovaných čínských „tvrdých“ a sladkých broskví s dužninou konzistence letních jablek budou osvětlením sortimentu.

Ploché broskve – dobrou odrůdou je ta, kterou vedou rakouské školky pod označením Belmondo a některé čínské ploché broskve pro jejich ranost a sladkou chuť. Zahradkáři tyto broskve oceňují, praxe ve velkovýrobě si uvědomuje problémy, které nastávají u plodů, jež těsně přisedají k plodnému výhonu a při sklizni se poškodí.

Zakrslé broskve a nektarinky – při pěstování v kontejnerech nebo v zahradce podobným způsobem jako keřové růže mají vysokou dekorativní hodnotu. Kvalita plodů bývá dobrá, péče o rostliny je náročnější, ekonomický význam mohou mít některé polozakrslé odrůdy, šlechtěné ISF Roma a ISF Forli v Itálii.

Tento příspěvek byl zpracován jako informace pro praxi a je jedním z výstupů výzkumu podporovaného grantem NAZV QF 3207 a dotací z Národního programu úchovy genových zdrojů.

Text a foto: Ing. Ivan Oukropec,
ZF MZLU Lednice,
RNDr. Tomáš Litschmann,
AMET Velké Bilovice